

Proeftuin
rondom d'Oude Raai

*Tussentijdse
inzichten*

Notitie door het
Ben Sajat Centrum
Oktober 2023

Auteur:

Ludo Glimmerveen (ludo.glimmerveen@bensajetcentrum.nl)
met medewerking van Josje Schut

Voor vragen over de proeftuin:

Anna Riemersma, projectleider Cordaan (ariemersma@cordaan.nl)

Deze notitie is tot stand gekomen met inbreng van de volgende betrokken partijen:

**Proeftuin rondom d'Oude Raai wordt ondersteund door:
Gemeente Amsterdam (Stadsdeel Zuid) en Agis Innovatiefonds**

Fotografie: Goedele Monnens (cover, p6, p25), Dorothee Meddens (p12) en Marlise Steeman (p8, p19).

Inhoud

Samenvatting	4
Achtergrond van deze notitie	7
(1) Probleemanalyse	9
(2) Ontwikkelingen en activiteiten in de proeftuin	13
(3) Waarom werkt dit?	
Randvoorwaarden en toekomstige inbedding	20
Bijlage 1: Overzicht projectpartners	23
Bijlage 2: Overzicht verzameld materiaal	24

Samenvatting

Deze notitie geeft een tussentijds inzicht in de opzet, voortgang en geleerde lessen uit de Proeftuin rondom d'Oude Raai. Met professionele en informele partners uit de Pijp en de Rivierenbuurt wordt in de proeftuin geëxperimenteerd met een domeinoverstijgende werkwijze die oudere buurtbewoners helpt zich beter en prettiger thuis te redden, aansluitend bij alles wat er al is in een buurt. De proeftuin is een samenwerking tussen Cordaan, Combiwel, Voor Elkaar in Zuid, Buurtteam De Pijp, Stadsdorp de Pijp, Stadsdorp Rivierenbuurt, Stichting Lana en het Ben Sajet Centrum.

Met de proeftuin adresseren deze partners een aantal knelpunten die zij signaleren binnen het reguliere (zorg)aanbod in de buurt. Sommige oudere buurtbewoners weten niet goed hun weg te vinden naar het beschikbare aanbod, blijven onder de radar van professionals, of vinden in het bestaande aanbod niet wat ze zoeken. Daarbij is de afstemming en samenwerking tussen professionals uit verschillende domeinen vaak niet optimaal. Ook ontbreekt het – zeker bij meer kwetsbare ouderen – veelal aan iemand die regie houdt over de hele breedte van iemands situatie. Mede daardoor wordt er nu soms een onrealistisch groot beroep gedaan op de zelfredzaamheid van mensen met relatief complexe, maar niet altijd concreet geformuleerde hulpvragen.

In reactie op deze knelpunten richt de proeftuin zich met name op twee activiteiten:

(1) Het ontwikkelen van de functie van thuiscoach. De thuiscoach kan kortere of langere tijd betrokken zijn bij de situaties van individuele oudere buurtbewoners. Zeker in de langere trajecten gaat het vaak om mensen die om diverse redenen (zoals taalproblemen, wantrouwen of onbekendheid) afstand ervaren tot het bestaande aanbod. Vaak zijn meerdere huisbezoeken nodig om de daadwerkelijke hulpvragen en behoeftes te achterhalen, maar ook om het vertrouwen van iemand te winnen. De thuiscoach heeft de ruimte om flexibel en creatief te werk te gaan, vaak letterlijk naast iemand te gaan zitten en zonder protocol als een 'Sherlock Holmes' diens gehele situatie in kaart te brengen. Van hieruit wordt gezocht naar praktische, creatieve oplossingen, soms ook buiten de kaders van het reguliere professionele aanbod. De thuiscoach houdt steeds contact met andere (professionele) betrokkenen en pakt waar nodig de regie om een situatie in beweging te krijgen.

(2) Daarnaast investeert de proeftuin in het opbouwen en versterken van een netwerk aan actieve werkrelaties tussen diverse professionele en informele partijen, initiatieven en plekken in de buurt.

Bestaande zorgzame plekken en initiatieven worden in kaart gebracht. Denk hierbij ook aan informele plekken als een bruin café en een kapper; plekken waar mensen al samenkomen om elkaar te ontmoeten en soms een helpende hand te bieden. Vanuit de proeftuin wordt gezocht naar betekenisvolle verbindingen met zulke plekken. Alle activiteiten bouwen steeds voort op het kernteam van de proeftuin, dat zelf fungeert als platform waarop doorlopend waardevolle verbindingen worden gelegd tussen diverse professionele en informele partijen.

Met deze activiteiten lijkt de proeftuin een wezenlijke bijdrage te leveren aan het beter bereiken van diverse oudere buurtbewoners in de Pijp en de Rivierenbuurt.

Welke randvoorwaarden zien we om de ontwikkelde werkwijze daadwerkelijk van toegevoegde waarde te laten zijn, bijvoorbeeld als er wordt nagedacht over structurele inbedding of opschaling?

We zien zeker vier voorwaarden:

- (1) partijen zijn vanuit eigen motivatie aangehaakt,**
- (2) de vrije rol van de thuiscoach is gewaarborgd,**
- (3) de thuiscoach beschikt over capaciteiten die passen bij de flexibele werkwijze, en**
- (4) de activiteiten zijn verankerd in de buurt en bouwen voort op een divers lokaal netwerk.**

Achtergrond van deze notitie

Deze notitie geeft een tussentijds inzicht in de opzet, voortgang en geleerde lessen uit het eerste jaar (najaar 2022 – zomer 2023) van de Proeftuin rondom d'Oude Raai.

In deze proeftuin in een deel van de Pijp en de Rivierenbuurt wordt een domeinoverstijgende werkwijze ontwikkeld die oudere buurtbewoners helpt zich beter thuis te redden en betekenisvol mee te blijven doen in de eigen buurt. Het project zet in op samenwerking tussen professionals vanuit diverse domeinen, maar zoekt daarbij steeds de verbinding met actieve buurtbewoners en andere partijen, initiatieven en plekken die ook buiten het professionele veld voor oudere buurtbewoners van waarde kunnen zijn. Een centrale rol is weggelegd voor de thuiscoach, een nieuwe functie die vanuit een buurtgerichte aanpak mee kan kijken, denken en doen in de situatie van oudere buurtgenoten. De proeftuin is geïnitieerd door Cordaan in nauwe samenwerking met Combiwel, Voor Elkaar in Zuid, Buurtteam De Pijp, en de Stadsdorpen de Pijp en de Rivierenbuurt, en inmiddels is ook Stichting Lana aangehaakt. Het Ben Sajat Centrum is

aangesloten als kennispartner bij de proeftuin. (Zie bijlage 1 voor meer informatie over de deelnemende partijen.)

Het huidige document is gebaseerd op een uitgebreide reeks observaties (met name tijdens de kernteambijeenkomsten) en gesprekken met buurtbewoners en professionals binnen en rondom de proeftuin (zie bijlage 2 voor een volledig overzicht). In wat volgt geven we

- (1) een probleemanalyse van de situatie waar de proeftuin een antwoord op probeert te vinden,**
- (2) inzicht in de ontwikkelde doelstellingen, opzet en belangrijkste activiteiten in de proeftuin, inclusief de daarbij geleerde lessen, en**
- (3) een reflectie op de randvoorwaarden om de ontwikkelde werkwijze effectief uit te voeren: waarom gaan dingen in de proeftuin nu goed, en wat betekent dat voor het eventuele opschalen?**

(1)

Probleem- analyse

NB. Deze probleemanalyse is een grove schets van de situatie in de Pijp en de Rivierenbuurt, gebaseerd op de perspectieven en ervaringen van de partijen uit de proeftuin.

Er zijn in de Pijp en de Rivierenbuurt diverse partijen, initiatieven en plekken die oudere buurtbewoners helpen bij het goed en betekenisvol ouder worden in de eigen woonomgeving – zowel vanuit het professionele domein én vanuit de buurt zelf. Er woont in de buurt dan ook een flink aantal oudere buurtbewoners dat zich goed weet te redden. Dit zijn bijvoorbeeld mensen met een relatief uitgebreid sociaal netwerk, of mensen met voldoende 'instantiekapitaal' die prima weten hoe ze met de verschillende instanties moeten omgaan om iets geregeld te krijgen¹.

Voor andere buurtbewoners is het minder vanzelfsprekend dat ze dergelijke steun vinden. Niet iedereen slaagt erin om – waar nodig – toegang te vinden tot activiteiten of ondersteuning die kunnen helpen bij het ouder worden in de eigen leefomgeving.

Soms sluit het beschikbare aanbod niet aan op hun behoeften of wensen. Mensen zitten soms met vragen of wensen rondom het betekenisvol meedoen in de samenleving, maar zulke 'levensvragen' worden regelmatig beantwoord met een zorgaanbod (bijvoorbeeld dagbesteding), of met activiteiten die niet passen bij hun situatie en interesses. Soms weten mensen de beschikbare activiteiten of voorzieningen niet te vinden, zetten ze überhaupt de stap niet om hier naar op zoek te gaan, of haken ze juist af na hun eerste ervaringen met het bestaande aanbod. We zien een aantal zaken die aan deze situatie bijdragen.

Wederzijdse onbekendheid – Zeker voor bewoners die niet snel de stap zetten naar (professionele) ondersteuning is laagdrempelige toegang cruciaal. In de praktijk lijkt deze toegang niet altijd optimaal. Uit gesprekken met de achterban van de twee Stadsdorpen bleek bijvoorbeeld dat de rol en locatie van het Buurteam voor veel bewoners nog onbekend zijn. Oudere buurtbewoners weten dus niet altijd waar ze voor hulp kunnen aankloppen.

¹ Deze term werd onlangs gemunt door Monique Kremer en collega's in hun onderzoek naar toeslagen en armoederelingen, zie: www.socialevraagstukken.nl/overheid-bedoelt-het-goed-maar-kan-het-niet

Datzelfde dat geldt voor mensen, initiatieven, of plekken in hun omgeving. Bijvoorbeeld: een kapper die veel ouderen in zijn zaak ziet en vele van hen goed kent, wist bijvoorbeeld niet bij wie hij terecht kon toen hij zich zorgen maakte over een klant, waarna hij de wijk-agent maar heeft gebeld. Omgekeerd hebben professionals ook niet altijd zicht op informele initiatieven en plekken in de buurt die voor oudere buurtbewoners van waarde zijn.

Beperkte afstemming en overdracht – Onder de diverse in de buurt aanwezige professionals zijn samenwerking, afstemming en verwijzing niet altijd vanzelfsprekend. Zo komt de thuiszorg bij veel mensen thuis en hebben zij (in potentie) een belangrijke signalerende functie, maar in de praktijk staan zij vaak relatief los van andere disciplines en domeinen (en andersom). Maar ook in andere domeinen vinden afstemming en verwijzingen soms beperkt plaats. Zo was een heer al jarenlang in beeld bij sociaal raadslieden in het stadsdeel, maar hebben deze hem nooit verwezen naar het maatschappelijk werk voor (bijvoorbeeld) een huisbezoek,

Een kapper die veel ouderen in zijn zaak ziet en vele van hen goed kent, wist bijvoorbeeld niet bij wie hij terecht kon, toen hij zich zorgen maakte over een klant, waarna hij de wijkagent maar heeft gebeld.

terwijl zijn situatie al lange tijd leek te vragen om een bredere inventarisatie van de diverse problemen die speelden. Ook als er wel wordt verwezen, dan gaat dit nog niet altijd goed. Zo geeft een POH-ouderen vanuit een huisartsenpraktijk aan dat verwijzing naar het Buurtteam vaak gaat via hun algemene telefoonnummer of de algemene mailbox van het Buurtteam, maar dat daar (mede vanwege de hoge werkdruk en caseload) veelal een wachttijd van meerdere weken geldt. In dit proces haken mensen regelmatig af – zeker degenen die niet zo snel ondersteuning zoeken. Soms verdwijnen deze mensen van de professionele radar, of ze blijven zich juist steeds opnieuw melden bij professionals, zonder dat er echt iets in hun situatie verandert.

Onvoldoende regie over de volle breedte – Er zijn in de buurt professionals actief met een regiefunctie. De POH-ouderen neemt soms een coördinerende rol, net als een ambulante begeleider of, als er sprake is van dementie, een casemanager. De ervaring is echter dat zulke regiefunctionarissen met name regie

pakken binnen hun eigen (zorg)domein, en vaak redeneren vanuit het aanbod in dat specifieke domein. In veel gevallen kan dit volstaan, bijvoorbeeld als ouderen relatief zelfredzaam en mondig zijn. Maar voor oudere buurtbewoners die minder vanzelfsprekend hun weg vinden, ontbreekt het vaak aan iemand die over de hele breedte zicht houdt op iemands situatie en behoeften. Dit geldt helemaal indien die behoeftes buiten het professionele veld liggen, in het alledaagse leven. Vanuit de Stadsdorpen wordt benadrukt dat de behoefte aan regie in het bijzonder leeft bij meer kwetsbare ouderen in de vierde levensfase, omdat zij in veelal te maken krijgen met knelpunten op verschillende levensdomeinen.

Onrealistisch beroep op zelfredzaamheid –

Het ontbreken van regie betekent in de praktijk vaak dat er een groter beroep wordt gedaan op de zelfredzaamheid van buurtbewoners. De toegang tot voorzieningen komt hierdoor soms in de knel. Zo kreeg een oudere man die zich bij Woon! wilde inschrijven voor een sociale huurwoning een lijst mee met

formele documenten om mee te nemen naar een volgende afspraak. Zijn Nederlands is gebrekkig, waarop werd geadviseerd 'dat zijn kinderen hem wel hiermee konden helpen'. Dit gebeurde niet, waardoor zijn aanmelding lange tijd niet van de grond kwam. De verwachting om jezelf te kunnen redden werd ook vanuit de Stadsdorpen gehekelde: 'wij moeten onafhankelijker worden, terwijl we in deze fase juist afhankelijker worden'. Kortom, er wordt soms een onrealistisch groot beroep gedaan op de zelfredzaamheid van buurtbewoners, helemaal indien er sprake is van taalproblemen, onbekendheid met instanties, of een gebrekkig vertrouwen in professionals en overheid.

Te smalle focus op 'concrete hulpvragen'

– Een gerelateerde uitdaging is de 'afschalingsmuur' waar mensen van de Stadsdorpen tegenaan zeiden te lopen – een zorg die breder gedeeld werd. Zo is de ervaring dat het Buurteam (mede onder de grote werkdruk) vooral werkt aan de hand van concrete hulpvragen die mensen stellen, om vervolgens, na het adresseren hiervan, de ondersteuning

zoveel mogelijk weer af te schalen. In de praktijk blijkt de situatie vaak complexer en speelt er meer dan de specifiek gestelde hulpvraag (als men überhaupt al zo'n vraag heeft geformuleerd). Als de hulp dan toch wordt afgebouwd na het adresseren van de gestelde hulpvraag, dan moeten mensen zich in het vervolg weer opnieuw melden bij het loket. Relatief lichte en concrete hulpvragen krijgen hierdoor meer aandacht dan de bredere en soms complexe situatie waar zo'n vraag een onderdeel van is. Het focussen op afzonderlijke hulpvragen – overigens niet alleen bij het Buurteam – versterkt het genoemde probleem van ontbrekende regie. Zoals een professional het omschreef: 'Het blijft vooral beperkt tot losse flodders, maar het hele pakket wordt niet bekeken.'

(2)

Ontwikkeling en activiteiten in de proeftuin

In reactie op bovengenoemde uitdagingen is vanuit Cordaan het initiatief genomen voor deze proeftuin. Het project zet nadrukkelijk in op een domeinoverstijgende en buurtgerichte aanpak die verder kijkt dan het professionele veld, en ook aansluiting zoekt bij de (veelal niet-professionele) plekken en initiatieven die van waarde zijn voor oudere buurtbewoners. Vragen en wensen van oudere buurtbewoners worden daarbij niet automatisch vertaald naar een professioneel zorgaanbod. Tegelijkertijd wordt erkend dat professionele zorg, ondersteuning en begeleiding in veel gevallen nodig blijven.

Opzet en ontwikkeling

De proeftuin bouwt voort op een eerder project waarin Cordaan met steun van ZonMw experimenteerde met een nieuwe functie die zich inzette voor passende en buurtgerichte ondersteuning voor thuiswonende ouderen: de thuiscoach. In de ontwikkeling van de proeftuin is bewust gekozen om vooraf geen gedetailleerde plannen uit te werken, maar om de aanpak al doende vorm te geven. Zo

zijn diverse partijen gedurende het traject aangehaakt (de Stadsdorpen, het Buurtteam, stichting Lana). Dit gebeurde steeds vanuit de eigen motivatie van deze partijen, maar ook omdat ze iets complementairs inbrachten binnen de proeftuin. De organische ontwikkeling is ook terug te zien in hoe het werkgebied van de proeftuin werd afgebakend: nadat zowel Stadsdorp de Pijp als Stadsdorp Rivierenbuurt aanhaakten, zijn de grenzen van het werkgebied zo hertrokken dat ze aansloten bij een aantal 'binnenbuurten' waarmee de Stadsdorpen werken. Dit kwam de ontwikkeling van een gezamenlijke aanpak ten goede. In het voorjaar van 2023 is Stichting Lana aangehaakt, een organisatie die zich met een groot vrijwillig netwerk inzet voor vrouwen met een migratieachtergrond in een relatief kwetsbare situatie. O.a. door hen aan te haken probeert de proeftuin beter aan te sluiten bij de diverse achtergronden van ouderen in de Pijp en Rivierenbuurt.

De coördinatie in het project vindt plaats in de maandelijkse kernteambijeenkomsten. Ook buiten het kernteam zijn verbindingen gelegd met andere professionele en informele partijen in de buurt, waaronder diverse thuiszorgteams, POH's-ouderen, de wijkagent, een maatschappelijke organisatie voor Spaanstalige migranten (Casa Migrante), en een buurtcafé waar veel ouderen komen.

Concrete activiteiten

We onderscheiden twee inhoudelijke pijlers in de diverse activiteiten die binnen de proeftuin zijn ontwikkeld: **(a)** de betrokkenheid van de thuiscoach bij de situaties van **individuele oudere buurtbewoners**, en **(b)** het opbouwen en versterken van een **netwerk aan werkrelaties in de buurt** met professionele en informele partijen, initiatieven en plekken. De twee pijlers staan niet los van elkaar: het werk van de thuiscoach met individuele bewoners bouwt nadrukkelijk voort op de opgebouwde werkrelaties in de buurt, terwijl haar betrokkenheid bij individuele bewoners zicht geeft op de diverse plekken, partijen en initiatieven die voor oudere

Als iemand gekoppeld kan worden aan een waardevolle plek of initiatief in de buurt, dan spreekt de thuiscoach daar eerst zelf met de persoon in kwestie af om zo de drempel naar de 'nieuwe' plek te verlagen.

buurtbewoners van waarde (kunnen) zijn.

(a) Thuiscoach in de situatie van individuele buurtbewoners

De thuiscoach heeft de ruimte om flexibel en, indien nodig, gedurende een langere periode actief met een oudere buurtbewoner mee te kijken, denken en doen: waar heeft iemand in hun leven behoefte aan, en hoe is dit te realiseren? Wat kan de thuiscoach zelf oppakken, en waar moet ze schakelen met andere professionals of buurtbewoners? En welke andere verbindingen kunnen worden gelegd waar de persoon in kwestie mee geholpen is? Op deze manier is de thuiscoach inmiddels bij zo'n 45 buurtbewoners actief betrokken (geweest). Zij komt via verschillende kanalen met deze buurtbewoners in contact. Zo wordt ze erbij gehaald als haar eigen collega's van de dagbesteding of de inloop in d'Oude Raai zich zorgen maken over iemand. Of door collega-kernteamleden vanuit Combiwel of het Buurtteam, als zij er niet zelf uitkomen. Ook vanuit de Stadsdorpen is de thuiscoach met diverse mensen in contact gebracht. Inmiddels weet

ook de wijkagent haar te vinden (bijvoorbeeld over iemand die slachtoffer was geworden van een babbeltuc), en stemt ze regelmatig af met verschillende POH's-ouderen in de buurt.

Korter of langer betrokken – De aard en omvang van de betrokkenheid van de thuiscoach verschilt per casus. Meestal neemt ze telefonisch contact op met iemand en gaat ze vervolgens op huisbezoek. Soms blijkt een keer meedenken of een linkje leggen met een andere professional of een vrijwilligersinitiatief uit de buurt al voldoende. In andere gevallen blijft de thuiscoach gedurende een langere periode betrokken, houdt ze regelmatig contact met de bewoner in kwestie en gaat ze meermaals op huisbezoek. Als iemand gekoppeld kan worden aan een waardevolle plek of initiatief in de buurt (bijvoorbeeld aan activiteiten bij d'Oude Raai of in het Huis van de Wijk), dan spreekt ze daar eerst zelf met de persoon in kwestie af om zo de drempel naar de 'nieuwe' plek te verlagen. De cliënten waar de thuiscoach langere tijd bij betrokken blijft, zijn meestal mensen waar meerdere

problemen tegelijk spelen, die zelf niet makkelijk de stap zetten richting ondersteuning, of die om diverse redenen afstand ervaren tot het bestaande aanbod (bijvoorbeeld door taalproblemen, wantrouwen of onbekendheid). Vaak zijn het mensen bij wie het duidelijk is dat ze baat hebben bij ondersteuning, begeleiding of een andere impuls, maar waarbij onduidelijk is waar te beginnen of wat de achterliggende vragen of behoeftes precies zijn. En relatief vaak zijn dit alleenstaande mannen, zo bleek ook uit recent onderzoek. Soms kost het meerdere bezoeken voordat de thuiscoach het vertrouwen van mensen weet te winnen, en wordt het dan pas duidelijk waar hun behoeftes en vragen liggen – iets wat via de 'reguliere kanalen' niet snel aan het licht zou komen.

Flexibele, creatieve werkwijze – Centraal in de aanpak van de thuiscoach staat dat ze de tijd neemt om thuis naast iemand te zitten, diens situatie in de volle breedte in kaart te brengen, en van daaruit kan kijken naar mogelijke vervolgstappen. Zoals ze het zelf omschrijft: 'om als een soort Sherlock Holmes te werk te

gaan.' Zo neemt ze letterlijk met mensen hun agenda door, om te zien met wie iemand zoal in contact staat (persoonlijk of professioneel), en om vervolgens te kijken of er met iemand contact moet worden opgenomen. Indien er, al pratende, praktische problemen of uitdagingen naar voren komen, kijkt ze of daar meteen iets op geregeld kan worden (bijvoorbeeld rond de bezorging van medicatie door de apotheek, het aanvragen van beugels in de badkamer, of om bij Woningnet te achterhalen of iemand goed staat ingeschreven). Door meteen praktisch te kunnen handelen is iemand niet alleen direct geholpen, maar wordt tegelijkertijd het vertrouwen versterkt. Soms ontstaan er vanuit deze huisbezoeken creatieve oplossingen. Een heer die behoefte had aan meer dagstructuur en die graag van betekenis wilde zijn, werd niet (zoals wellicht anders was gebeurd) naar de dagbesteding of inloopactiviteiten verwezen, maar werd gekoppeld aan de huismeester van d'Oude Raai en draait nu vrijwillig diensten met hem mee. Een dame die in de laatste fase van haar leven graag vaker naar de natuur wilde, werd gekoppeld aan een andere cliënt van de

thuiscoach die graag ritjes maakte in de auto. Wat de oplossing ook is, de thuiscoach kijkt steeds breed naar de situatie van een buurtbewoner. Waar nodig neemt ze mensen actief bij de hand om een oplossing (soms letterlijk) te bereiken, zeker bij buurtbewoners waar 'zelfredzaamheid' geen realistische verwachting meer lijkt.

Afstemmen met andere betrokkenen –

Uitgangspunt in het werk van de thuiscoach is dat er geen dingen dubbel gedaan worden. Als er vanuit het Buurteam bijvoorbeeld al een ambulante begeleider wekelijks op huisbezoek komt, dan doet zij dit zelf niet. Tegelijkertijd brengt ze ook in kaart waar er gaten vallen, en kan ze regie pakken als daar behoefte aan is. Veel aandacht gaat uit naar de afstemming met, en terugkoppelen aan, andere betrokken professionals, maar ook naar het contact met andere (niet-professionele) betrokkenen uit de buurt. Zo had ze bijvoorbeeld contact met de barman van het bruine café waar een oudere heer zijn dagelijkse kop koffie drinkt.

Op veel plekken – denk aan het genoemde café en de kapper – komen mensen al samen om elkaar te ontmoeten en soms ook een helpende hand te bieden. Vanuit de proeftuin wordt gezocht naar betekenisvolle verbindingen met zulke plekken.

b) Netwerk en werkrelaties versterken in de buurt

Naast de betrokkenheid bij individuele buurtbewoners werkt de proeftuin aan het opbouwen en versterken van een netwerk met zowel professionele als informele partijen, initiatieven en plekken die bijdragen aan het beter thuis oud worden. Zowel de thuiscoach als andere kernteamleden investeren tijd in het beter leren kennen van elkaar en van andere relevante partijen in de buurt. Het werk van de thuiscoach wordt zo ook bekender bij mensen die veel contact hebben met oudere buurtbewoners. Potentiële verwijzers (vooral professionals) weten haar hierdoor steeds beter te vinden. Het persoonlijk kennen van de thuiscoach lijkt daarbij de drempel voor afstemming of verwijzing te verlagen.

Attente plekken in de buurt - Het opgebouwde netwerk heeft geholpen om een beter beeld te krijgen van wat er al bestaat aan 'alledaagse attentie' en zorgzaamheid in de buurt. Op veel plekken – denk aan het genoemde café en de kapper – komen mensen

al samen om elkaar te ontmoeten en soms ook een helpende hand te bieden. Vanuit de proeftuin wordt gezocht naar betekenisvolle verbindingen met zulke plekken. Bijvoorbeeld als achterwacht voor als de druk op zulke plekken te groot wordt, of voor als ze er zelf niet meer uit komen met iemand. Maar ook zodat de thuiscoach mensen aan zulke plekken kan koppelen. Vanuit de proeftuin is inmiddels ook een project opgestart (gefinancierd door het Agis Innovatiefonds) om samen met betrokken partijen in de buurt te werken aan het ontwikkelen en versterken van ontmoetingsplekken in de buurt. Hiervoor is een creatief bureau voor stedelijke ontwikkeling – de Placemakers – aangehaakt om in het najaar van 2023 te experimenteren met het stimuleren van ontmoeting in de publieke ruimte, en om te kijken of en hoe deze betekenisvol verbonden kunnen worden aan de partijen in de proeftuin.

Kernteam als platform – Het kernteam van de proeftuin, dat maandelijks bijeenkomt, is in zichzelf een belangrijk platform waar doorlopend verbindingen worden gelegd

tussen partijen die in de Pijp en Rivierenbuurt actief zijn. Tijdens en rondom de bijeenkomsten wordt er veelvuldig afgestemd m.b.t. individuele buurtbewoners (vaak buiten de vergaderingen om), maar ook over relevante bijeenkomsten of initiatieven in de buurt. Zo wordt er bijvoorbeeld actief een brug geslagen tussen het meer preventieve buurtwerk van Combiwel – en het uitgebreide netwerk dat zij hiermee in de buurt hebben opgebouwd – en de mogelijkheid van de thuiscoach om in te spelen op meer complexe situaties in de thuissituatie waarin buurtwerk alleen niet voldoende is. Ook buiten de kernteambijeenkomsten zoeken de leden elkaar regelmatig op, bijvoorbeeld door het gezamenlijk organiseren of bezoeken van bijeenkomsten in de buurt. De positie van de Stadsdorpen is hierbij een goed voorbeeld van hoe het professionele en informele domein met elkaar verweven worden. Zoals eerder gezegd worden mensen uit de achterban van de Stadsdorpen (uiteraard in overleg) gelinkt aan de thuiscoach. Maar ook daarbuiten helpt de verbinding met de Stadsdorpen de andere kernteamleden

om een beter beeld te krijgen van wat er leeft onder (deze groep) buurtbewoners.

Aansluiten binnen de Stadsdorpen –

Vanuit hun 'binnenbuurten' organiseren de Stadsdorpen aan de hand van een zelfontwikkelde methode groeps gesprekken met bewoners over hun zorgen en wensen rondom het ouder worden in de eigen buurt. De thuiscoach is bij een aantal van deze gesprekken aangesloten, zodat men haar vragen kon stellen over de mogelijkheden rond zorg en ondersteuning. Dit werd vanuit de deelnemers aan de gesprekken gewaardeerd, maar het gaf de thuiscoach ook de kans om in gesprek te gaan met mensen die ze anders wellicht niet had bereikt. In de periode na zulke gesprekken hebben zich meerdere deelnemers gemeld bij de thuiscoach voor een aanvullend gesprek. De samenwerking met de Stadsdorpen kan als inspiratie dienen voor samenwerking met andere informele buurtinitiatieven.

Aansluiten bij diversiteit – Een belangrijk aandachtspunt in de proeftuin is om alert

te blijven of het opgebouwde netwerk een voldoende afspiegeling is van de aanwezige diversiteit in de buurt. Voordat Stichting Lana was aangehaakt bestond het kernteam uitsluitend uit 'witte' en veelal hoogopgeleide leden. Het risico bestaat dan ook dat het opgebouwde netwerk in de buurt daar een afspiegeling van is. In hoeverre lukt het bijvoorbeeld ook om relaties op te bouwen met plekken en initiatieven die van waarde zijn voor oudere migranten (denk aan de moskee, of winkels waar vooral mensen met een specifieke herkomst komen), of voor mensen die leven rond de armoedegrens? Kortom, het is van belang om steeds oog te blijven houden voor de diversiteit en inclusiviteit van het opgebouwde netwerk en de opgezette activiteiten.

In hoeverre lukt het bijvoorbeeld ook om relaties op te bouwen met plekken en initiatieven die van waarde zijn voor oudere migranten (denk aan de moskee, of winkels waar vooral mensen met een specifieke herkomst komen), of voor mensen die leven rond de armoedegrens?

(3)

Waarom werkt dit?

Randvoorwaarden en toekomstige inbedding

Met de versterkte verbinding tussen diverse partijen in de buurt en met de inzet van de thuiscoach lijkt de proeftuin een wezenlijke bijdrage te leveren aan het beter bereiken van de diverse groep oudere buurtbewoners in de Pijp en de Rivierenbuurt. Maar welke randvoorwaarden lijken nodig om er voor te zorgen dat de ontwikkelde werkwijze daadwerkelijk van toegevoegde waarde is? Hieronder lichten we vier voorwaarden toe die bijdragen aan wat er tot nu toe bereikt is.

Voorwaarde 1: Partijen zijn vanuit eigen motivatie aangehaakt – De organische ontwikkeling van het traject rond de proeftuin heeft het mogelijk gemaakt om steeds voort te bouwen op samenwerking waar de betrokkenen zelf energie van kregen. Het traject is klein begonnen met een paar partijen (Cordaan, Combiwel) die gemotiveerd waren om tot een nieuwe werkwijze te komen, waarbij gaandeweg steeds meer partijen geïnteresseerd raakten om ook aan te haken (de Stadsdorpen, het Buurtteam, Stichting Lana). Dit is terug te zien in de bijeenkomsten van het

kernteam, waar de betrokkenen elkaar steeds op inhoudelijke grond weten te vinden en waar tussen de partijen praktisch geen discussie is over problemen rond domeingrenzen of financieringsbarrières.

Voorwaarde 2: Vrije rol van de thuiscoach – In haar werk met individuele bewoners geldt als belangrijke voorwaarde dat de thuiscoach haar tijd flexibel in kan zetten en creatief in kan spelen op de situaties die zich voordoen. Dit vereiste wel de nodige ruimte en ook het vertrouwen vanuit de organisatie(s) om die rol inderdaad zo flexibel in te kunnen vullen. Ruimte betekent in dit geval dat de thuiscoach niet vertrekt vanuit een afgebakend (zorg)domein, nooit bij voorbaat 'nee' hoeft te zeggen op een vraag, en in haar werk niet wordt gestuurd door een vaststaand voorzieningenaanbod waar ze naar kan verwijzen. Er is meermaals gesuggereerd om volgens de methodiek van Positieve Gezondheid te gaan werken, maar dat is bewust niet gedaan om zoveel mogelijk een open vizier en flexibele werkwijze te kunnen houden. De huidige

subsidie van het Stadsdeel maakt het mogelijk om volgens zo'n losse methodiek te werken. Bij het eventueel structureel financieren en inbedden van de positie van thuiscoach is het cruciaal om deze flexibiliteit te waarborgen.

Voorwaarde 3: Capaciteiten thuiscoach – De vrije rol van de thuiscoach vraagt wel iets van de capaciteiten van de persoon die deze rol invult. Er is geen gedetailleerd draaiboek of protocol om op terug te vallen. De huidige thuiscoach heeft qua opleiding geen zorgachtergrond, maar brengt wel veel professionele bagage, expertise en ervaring mee. Anders gezegd: het is niet de verwachting dat iedere pas afgestuurde ambulante begeleider 'zomaar' de rol van thuiscoach kan invullen. Een aantal belangrijke competenties lijken te zijn:

- kunnen gedijen bij onzekerheid en al doende structuur kunnen vinden (i.p.v. te vetrekken vanuit vaste structuren)
- empathisch en open een gesprek kunnen aangaan, goed kunnen doorvragen
- ondernemend, proactief en creatief zijn
- cultuursensitief kunnen werken.

Het werk van de huidige thuiscoach in de proeftuin wordt binnenkort aangevuld met de inzet van een intercultureel consulent, juist om te waarborgen dat er aansluiting wordt gevonden bij buurtbewoners met diverse (migratie)achtergronden.

Voorwaarde 4: Lokale inbedding in de buurt – Het werk van de thuiscoach bouwt nadrukkelijk voort op de opgebouwde relaties met diverse partijen, initiatieven en plekken in de buurt. Een geografisch afgebakende, buurtgerichte aanpak – nadrukkelijk aansluitend op wat er al is in een buurt – is een belangrijke voorwaarde voor de huidige resultaten. Het opbouwen van een netwerk in de buurt vraagt om continuïteit in relaties, en daarmee ook om continuïteit in personeel.

Naar structurele positionering en inbedding thuiscoach

Op dit moment werkt de thuiscoach vanuit een (in principe tijdelijk) project. Maar welke structurele rol kan de thuiscoach innemen in het bredere landschap van professionele zorg, welzijn en wonen? Een belangrijke bijdrage van de thuiscoach is het vermogen om situaties van oudere buurtbewoners die 'vast zitten' weer in beweging te krijgen (in het project wordt ze dan ook de 'haarlemmerolie' voor de lokale zorg genoemd). De thuiscoach kan zo een functie zijn waar 'reguliere' kanalen en professionals naar kunnen escaleren als ze er zelf niet uitkomen, of waar naar kan worden verwezen als mensen niet hun weg lijken te vinden in het reguliere aanbod aan activiteiten en ondersteuning. Juist door deze groep mensen verder te helpen, kan worden voorkomen dat zij óf van de professionele radar verdwijnen en pas weer in beeld komen als hun situatie escaleert, óf dat zij zich steeds opnieuw melden bij de diverse loketten in de stad zonder dat hun situatie echt wordt geholpen (wat ook een aanslag doet op de schaarse capaciteit). Deze rol lijkt

op dit moment niet structureel belegd in het lokale (zorg)veld, ook niet bij professionals die vanuit hun eigen domein een regierol hebben.

Een volgende vraag is hoe de functie van thuiscoach organisatorisch en financieel ingebed kan worden. Indien er gesproken gaat worden over opschaling en/of inbedding (bijv. tussen partijen uit het veld, de gemeente, en/of verzekeraars), dan zien we een aantal vragen die meegenomen moeten worden in dat gesprek: hoe zorg je ervoor dat de randvoorwaarden behouden blijven die in de Pijp en Rivierenbuurt bijdragen aan de effectiviteit van de werkwijze? Hoe waarborg je dus de relatief vrije rol, maar zorg je ook voor de lokale verankering en continuïteit om buurtgericht aan netwerken te kunnen bouwen – professioneel en informeel? Hoe voorkom je dat taakuitbreiding en een hoge caseload teveel van deze flexibele ruimte wegnemen? En aan welk profiel moet de persoon voldoen die de thuiscoach-rol invult? We hopen dat deze notitie bijdraagt aan de kwaliteit van dit gesprek, en aan het beantwoorden van deze vragen.

Welke structurele rol kan de thuiscoach innemen in het bredere landschap van professionele zorg, welzijn en wonen? Een belangrijke bijdrage van de thuiscoach is het vermogen om situaties van oudere buurtbewoners die 'vast zitten' weer in beweging te krijgen

Om het experimenteren met de rol van thuiscoach een stap verder te krijgen, biedt de ontwikkeling rond de Lang Leven Thuisflats- en buurten wellicht nieuwe mogelijkheden. Daarmee kan op verschillende plekken in de stad – relatief los van de geijkte loketten, indicaties en werkstructuren – verder invulling worden gegeven aan de functie. Op één Thuisflatlocatie, de Flevoflat in Oost, is vanuit zorgaanbieder ZGAO al contact gezocht met de proeftuin om mee te denken over het aanstellen van een thuiscoach. De huidige thuiscoach uit de proeftuin is betrokken bij het sollicitatieproces. Een mooi voorbeeld van samenwerking over de grenzen van organisaties en stadsdelen heen.

Bijlage I

Deelnemende partijen in het kernteam van de proeftuin

Cordaan: de projectleider (Anna Riemersma) en de thuiscoach (Nicole Stoffelen) werken beide vanuit Cordaan binnen de proeftuin. Centraal gelegen in het werkgebied van de proeftuin ligt Cordaan-locatie d'Oude Raai, met o.a. een brasserie en diverse sociale en culturele activiteiten voor de buurt. Deze locatie vormt de uitvalsbasis voor het project, steeds vanuit de verbinding met andere relevante plekken en initiatieven in de buurt.

Combiwel: in de Pijp en de Rivierenbuurt is Combiwel o.a. aanwezig met het Huis van de Wijk, niet ver van d'Oude Raai. Daarnaast faciliteren ze vrijwillige inzet uit de buurt en ondersteunen ze lokale buurt- en bewoners-initiatieven, wat ze een belangrijk verbindende schakel maakt binnen de proeftuin. Combiwel is met twee medewerkers afgevaardigd in het kernteam, die samen o.a. het Huis van de Wijk, Welzijn op Recept, en Voor Elkaar in Zuid (het wijkplatform voor burenhulp en vrijwilligers) vertegenwoordigen.

Stadsdorp De Pijp en **Stadsdorp Rivierenbuurt** zijn twee actieve buurtinitiatieven die zich inzetten voor het bevorderen van nabuurschap in de eigen buurt. Ze bouwen een gemeenschap op van mensen die elkaar kennen, herkennen en erkennen. Daarmee spelen ze voor hun leden een belangrijke rol in het streven naar langer prettig oud worden in de eigen buurt. Binnen de proeftuin brengen de Stadsdorpen kwesties en signalen in die ze ophalen bij hun achterban. Ook zijn ze vanuit hun lokale inbedding in de Pijp en de Rivierenbuurt in staat om veel oudere bewoners te bereiken.

Na de eerste maanden van het traject is ook **Buurteam Amsterdam Zuid** aangehaakt vanuit hun locatie in De Pijp (Gerard Doustraat). Vanuit het Buurteam sluit steeds één medewerker aan bij de kernteambijeenkomsten.

In het voorjaar van 2023 is de coördinator van **Stichting Lana** aangesloten. De stichting zet zich in om ouderen in de buurt (al dan niet met een migratieachtergrond) uit hun isolement en eenzaamheid te halen, hun sociale netwerk te verbreden en hen met elkaar te verbinden. Dit doen ze door projecten, workshops en groepsactiviteiten te organiseren, zoals het aanbieden van Nederlandse taallessen, ontmoetingen onder brunch, samen koken, (duurzame) naailessen, digiwijzer worden, sport en spel en onder andere samen tuinieren.

Het **Ben Sajet Centrum** is een kenniswerkplaats voor de langdurige zorg in Amsterdam. Eén van de kennisprogramma's van het Ben Sajet Centrum richt zich 'alledaagse attentheid in de superdiverse stad': hoe kunnen plekken en initiatieven in de buurt een bron van ontmoeting en informele steun zijn voor ouderen en mensen met een beperking? En om welke nieuwe (of oude) werken en organisatiepraktijken vraagt dit bij professionele aanbieders en andere partijen? Vanuit dit programma is het Ben Sajet Centrum de kennispartner van de proeftuin, legt het de voortgang en geleerde lessen vast, en verbindt het de opgedane kennis met andere initiatieven en projecten.

Bijlage 2

Overzicht van verzameld materiaal

Deze notitie is gebaseerd op de inzichten die zijn opgedaan gedurende o.a.:

- Acht bijeenkomsten van het kernteam van de proeftuin
- Een groepsgesprek met oudere bewoners van een woonblok naast d'Oude Raai
- Vier individuele interviews met bewoners uit ditzelfde blok
- Analyse van vier groepsgesprekken in 'binnenbuurten' van twee Stadsdorpen
- Een interview met de eigenaar/barman van café Gambrinus
- Drie gesprekken met de thuiscoach over casuïstiek waar zij bij betrokken is/was
- Meelopen met een huisbezoek
- Diverse gesprekken rondom de opzet en uitvoering van het door Agis gefinancierde traject rondom het creëren en/of versterken van ontmoetingsplekken in de buurt

